

ศึกษาวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านโคราช

Analysis of Aesthetics Appearing In Korat Folk Songs

โสธยา ไทยอัฐวิถิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Soraya Thaiattavithi

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, Email: soraya25251982@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาแนวคิดสุนทรียศาสตร์ 2. ศึกษาสุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านโคราช และ 3. วิเคราะห์สุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านโคราช เป็นการศึกษาเชิงเอกสารโดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพลงโคราช แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สุนทรียศาสตร์เป็นศาสตร์หนึ่งในวิชาปรัชญาเป็นศาสตร์ที่อยู่ในสาขาคณวิद्याเป็นการค้นหาคุณค่าของสรรพสิ่งรวมทั้งมนุษย์ที่วัดด้วยความงามและสิ่งที่ยามทั้งในงานศิลปะและในธรรมชาติ โดยศึกษาประสบการณ์คุณค่าความงามและมาตรฐานการวินิจฉัยว่า อะไรงาม อะไรไม่งาม

2. เพลงพื้นบ้านโคราชมีพัฒนาการจากแนวคิดพุทธปรัชญา สิ่งแวดล้อมทางสังคม ค่านิยมของคนในท้องถิ่น วิวัฒนาการในด้านรูปแบบ มีหลายส่วนประกอบ ได้แก่ ด้านคำกลอน รูปแบบเพลงโคราช ประเภทของเพลง ลักษณะของเพลง และเนื้อหาของเพลงโคราช

3. สุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านโคราช ของกลุ่มอัตนัยนิยม เน้นความสำคัญที่ความรู้สึกของตัวบุคคลตั้งนั้นมาตรการตัดสินคุณค่าทางความงามจึงไม่ตายตัว เพราะขึ้นอยู่กับความรู้สึกหรือรสนิยมซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามความชอบของแต่ละคนในแต่ละเวลาและสถานที่ ในทัศนะของกลุ่มปรนัยนิยม เชื่อว่า ความงามเป็นคุณสมบัติของวัตถุเป็นคุณสมบัติที่แน่นอนตายตัวบอกถึงปรัชญาความงามที่อยู่ในตัวในเพลงพื้นบ้านโคราช ในทัศนะของกลุ่มสัมพันธนิยม เป็นไปตามใจชอบและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์บทเพลงของผู้ประพันธ์ ผู้ขับร้อง และผู้ฟัง ส่วนทฤษฎีสัมพันธนิยมเป็นการเชื่อมโยงเอาสองทฤษฎีเข้ามาสัมพันธ์กันระหว่างจิตกับบทเพลงพื้นบ้านโคราชจนเกิดเป็นเพลงพื้นบ้านโคราชที่มีเนื้อแปลกใหม่

คำสำคัญ: สุนทรียศาสตร์; เพลงโคราช; เพลงพื้นบ้านโคราช

* ได้รับบทความ: 20 มีนาคม 2568; แก้ไขบทความ: 21 มิถุนายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2568

Abstract

This research aims to 1) study the concept of aesthetics, 2) study the aesthetics that appear in Korat folk songs, and 3) analyze the aesthetics that appear in Korat folk songs. This is a documentary study by studying data from various academic documents and research works related to Korat songs and presenting the research results through descriptive analysis.

The results of the study found that:

1. Aesthetics is a branch of philosophy. It is a branch of ethnology. It is a search for the value of all things, including humans, regarding beauty and beautiful things in both art and nature. It studies the experience of beauty and standards for judging what is beautiful and what is not beautiful.

2. Korat folk songs have developed from Buddhist philosophy, social environment, and local values. The evolution in terms of form has many components, including poetry, Korat song forms, song types, song characteristics, and Korat song content.

3. The aesthetics that appear in Korat folk songs of the subjectivist group emphasizes the importance of the feelings of the individual. Therefore, the measure of judging the value of beauty is not fixed. Because it depends on feelings or tastes that change according to the preferences of each person at each time and place. In the view of the objectiveist group, it is believed that beauty is a property of objects, a fixed property that indicates the philosophy of beauty that is in Korat folk songs. In the view of the relativist group, it is according to the preferences and creativity of the composer, singer, and listener. As for the relativist theory, it is a connection between the two theories between the mind and the Korat folk songs until it becomes a Korat folk song with unique lyrics.

Keywords: Aesthetics; Korat Songs; Korat Folk Songs

บทนำ

เพลงพื้นบ้านโคราชเป็นการแสดงพื้นเมืองของจังหวัดนครราชสีมา เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่สะท้อนถึงคติชนวิทยา วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวจังหวัดนครราชสีมา สันนิษฐานว่าเพลงพื้นบ้านโคราชมีมาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เพลงพื้นบ้านโคราชมีลักษณะเป็นเพลงปฏิพากษ์ที่ไม่มีดนตรีประกอบการขับร้อง เน้นความคมคายและโวหารของเนื้อหาบทเพลงที่ใช้ในการขับร้องเป็นสำคัญ นิยมฟังเพลงพื้นบ้านโคราชในงานทำบุญ งานประเพณีต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม (วิเชียร โตร่ำพาย, 2521 : 21)

วิเชียร โตร่ำพาย (2521 : 21) ยังได้แสดงทัศนะว่าในปัจจุบันเพลงพื้นบ้านโคราชนิยมเฉพาะเพลงคู่ 8 และ 12 เท่านั้น ซึ่งทั้งสองประเภทนี้มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยในด้านจำนวนคำในวรรคเนื่องจากเพลงคู่ 12 นั้น เป็นเพลงที่ดัดแปลงมาจากเพลงคู่ 8 โดยเพิ่มจำนวนคำในวรรคมากขึ้น และร้องเร็วมาก จึงหวั่นเกรงว่ายังไม่แพร่หลายนักในปัจจุบัน เพราะหมอลำเพลงส่วนใหญ่ จะคิดคำไม่ทันกับที่ต้องว่าเร็วๆ จึงปรากฏให้เห็นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ตัวอย่างเพลงพื้นบ้านโคราชสมัยใหม่ เช่น

“ปวดท้องลงท้อง ก็ะร้องไห้หาใคร ตะกละกินเข้าไปไม่เลือกข้าวเลือกของ อร่อยปาก ลำบากตน ก็ต้องทนร้อง...คราง... ดื่มน้ำโสโครก บริโภคผักสด ใช้อาจมรด นั่นคือเหตุอุทิวาต์ ใครเป็นก็ต้องจอด ไม่รอดชีวา...วาง...”

ซึ่งเนื้อความนี้ หมายถึง การสอนให้รู้จักการบริโภคอาหารให้ถูกต้องตามหลักโภชนาการ อย่าเห็นแก่ปากแก้ท้อง จนลืมหลักสุขอนามัยสมัยใหม่ คือ หลักการกินดีมีสุขเพลงพื้นบ้านโคราชนั้น แม้จะเป็นวรรณคดีมุขปาฐะ (หรือวรรณคดีปากเปล่า) แต่ก็มีลักษณะอื่น ๆ หลายลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกับวรรณคดีลายลักษณ์ (ถาวร สิบงกษ, 2521 : 118)

การศึกษาเพลงพื้นบ้านโคราชให้เข้าใจลึกซึ้ง จะเกิดความนิยมในเพลงประเภทนี้ยิ่งขึ้น และโอกาสในการแสดงเพลงแต่ละครั้งที่จะขาดเสียไม่ได้ ก็คือ “เพลงไหว้ครู” และ “เพลงโต้ตอบ” ลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้านโคราชที่ควรกล่าวถึง มี 5 ประการ ด้วยกัน ได้แก่ การด่า การใช้สัญลักษณ์ทางเพศ การใช้ปฏิภาณการกล่าวอ้างถึงตัวละครในวรรณคดีสำคัญ ๆ และเพลงเกี่ยวตัวอย่างเช่น กลอนเพลงจากเรื่องพระเวสสันดร ตอนหนึ่งว่า

“...ลูกรักเมียของพระร้อง เมื่อจะออกจากห้องเอย...พระโรง หัวใจไม่ปลิด หัวจิตไม่ปลง น้ำตาพระราด พระเรีย ออกจากเมือง ตามทางมา ซาลึกถนหาทั้งหมด ร่างพระโรงขึ้นทรงรถไปทั้งผิวเมียสิ่งอำมาตย์ ทั้งมวลง แล้วเดินสวนหนทางมา ร่างไปทั้งผ้าหมอน...ยังมีคนมาขอ ม้าก็ให้กระยาจกลอยจับจ้อง ประคองจูง ภรรยา...จร”

ซึ่งมีความหมายว่า พระเวสสันดร จำเป็นต้องเสด็จออกจากพระราชวัง ต้องทิ้งพระโอรสเดินทางไปพร้อมกับพระนางมัทรี และพระราชโอรส และพระราชธิดา แต่พอเสด็จผ่านเพียงนิดหน่อย พวกคนขอทานก็มาขอข้าและราชรถ ก็ทรงพระราชทานแก่พวกเขา จึงต้องเสด็จไปโดยไม่มีพาหนะคือ ดำเนินไปด้วยพระบาททั้งสองหากแบ่งตามจุดมุ่งหมายของการแสดงและบทบาทที่มีต่อชุมชนโคราชแล้ว อาจแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แบ่งตามโอกาสที่จะเล่น ได้แก่ เพลงอาชีพ เช่น เล่นในงานฉลองหรือสมโภชต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น งานศพ บวชนาค ทอดกฐิน งานประจำปี หรือเล่นแก้บน โดยผู้ประกอบอาชีพเพลงพื้นบ้านโคราชนี้ เราเรียกว่า “หมอลำ” ซึ่งการเล่นจะเล่นเป็นแบบพิธีการ มีเวที การแต่งกายตามแบบของหมอลำและมีการยกครู เป็นต้น อีกอย่างหนึ่งก็เป็นเพลงชาวบ้าน สำหรับเล่นในยามว่างงาน เพื่อความสนุกสนาน เช่น ในงานลงแขก ไถนา หรือเกี่ยวข้าว ไม่ต้องมีพิธีตอง ไม่ต้องสร้างเวที หรือ “โรงเพลง” และไม่มีการแต่งกายแบบหมอลำอาชีพที่ปฏิบัติกัน (ถาวร สุงสุข, 2521 : 118)

เนื้อหาของเพลงพื้นบ้านโคราชมียุคหลายรส ทั้งคำสั่งสอน คำตำ กระทบกัน เปรียบเปรยและกล่าวเป็นนัยถึงเรื่องเพศ เป็นการใช้ภาษาเชิงสัญลักษณ์ และการใช้คำตรงๆ จนคนที่ไม่ชินกับเพลงปฏิพากย์พื้นบ้าน ฟังไม่ได้ เพราะเห็นว่าหยาบโลนจนเกินไป ถ้าผู้ฟังเพลงชอบใจจะโห่-ฮิ้ว แทนการปรบมือให้ และเนื้อหาของเพลงพื้นบ้านโคราช จะเกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้ได้แก่ สุภาษิต และคำสั่งสอน เจตคติต่อสังคม ความเชื่อถือ และค่านิยม ความเป็นอยู่อาชีพ และสภาพสังคม วรรณคดีไทย นิทานพื้นบ้านและนิทานชาดก ประวัติศาสตร์ และวีรสตรีไทย การใช้ปฏิภาณไหวพริบในการพูดจาโต้ตอบกัน ความรัก และด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (ลัดดา ปานทัย, 2521 : 9)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์แนวคิดสุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านโคราช ซึ่งผู้วิจัยมีแนวคิดที่อยากจะทราบว่าเพลงพื้นบ้านโคราช ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยจะมีโอกาสนำเสนองานที่เป็นเอกลักษณ์ของเพลงพื้นบ้านโคราชในทางสร้างสรรค์ในมุมที่เป็นงานทางสุนทรียศาสตร์ที่จะสามารถส่งเสริมให้ได้เห็นคุณค่าของเพลงพื้นบ้านโคราชมากขึ้นด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดสุนทรียศาสตร์
2. เพื่อศึกษาสุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านโคราช
3. เพื่อวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านโคราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การทำวิจัยเรื่องการวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านโคราชนี้ จะเป็นการวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ การวิจัยจะเป็นการค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย ตำราอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านโคราชโดยมีลำดับขั้นตอนของการเก็บข้อมูล จัดลำดับข้อมูล วิเคราะห์ตีความ และการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของเพลโตและพุทธปรัชญาเถรวาทจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับของมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539
2. ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติภูมิได้แก่ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทความวิชาการและพร้อมทั้งเอกสารอื่น ๆ ที่พิมพ์เผยแพร่และยังไม่ได้พิมพ์เผยแพร่เกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องการศึกษาวเคราะห์สุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านโคราช
3. นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติภูมิ มาจัดลำดับข้อมูลและนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อให้สอดคล้องตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้
4. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ เพื่อนำเสนอเผยแพร่เป็นลำดับต่อไป

ผลการวิจัย

1. แนวคิดสุนทรียศาสตร์ พบว่า สุนทรียศาสตร์เป็นศาสตร์หนึ่งในวิชาปรัชญาอยู่ในสาขาคณวิทยา มุ่งศึกษาและค้นหาคุณค่าของสรรพสิ่งรวมทั้งมนุษย์ โดยเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความงามทั้งในงานศิลปะและธรรมชาติ สุนทรียศาสตร์เน้นการวิเคราะห์ประสบการณ์ความงามและการกำหนดมาตรฐานในการตัดสินว่าอะไรงามและอะไรไม่งาม ความงามเป็นการชี้ให้เห็นว่าวัตถุหรือปรากฏการณ์ใดมีลักษณะสวยงามตราตรึงใจ และเลิศเลอ อีกทั้งยังหมายถึงการใช้จิตในการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมรอบตัวหรือการประเมินค่าวัตถุที่เราให้เกิดความรู้สึกภายในจิตใจ แม้ว่าความงามจะเกี่ยวข้องกับจิตใจ แต่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความชอบส่วนตัวเพียงอย่างเดียว แต่ต้องสัมพันธ์กับคุณค่าที่ปรากฏในวัตถุนั้น ๆ และความงามต้องอาศัยองค์ประกอบที่เรียกว่า สุนทรียธาตุ ซึ่งมี 3 ประการ ได้แก่ ความงามโดยตรง ความแปลกหูแปลกตา และความน่าทึ่ง ซึ่งช่วยเสริมให้ความงามโดดเด่นและมีคุณค่าอย่างแท้จริง ขอบเขตของสุนทรียศาสตร์ครอบคลุมการรับรู้ความงามผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า และการเสพอารมณ์ความรู้สึกจากสิ่งรอบตัวทำให้เกิดประสบการณ์ที่มีคุณค่าและสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับรู้กับวัตถุ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สุนทรียศาสตร์ช่วยให้มนุษย์เข้าใจคุณค่าของความงามในชีวิตประจำวัน ทั้งจากธรรมชาติ งานศิลปะ

วัฒนธรรม และกิจกรรมต่าง ๆ การเรียนรู้สุนทรียศาสตร์ยังช่วยให้สามารถประเมินงานศิลปะและสิ่งรอบตัวได้อย่างรอบด้านและมีวิจารณ์ญาณ

การรับรู้ภาวะสุนทรียะคือการมองสิ่งต่าง ๆ ผ่านจินตนาการและอารมณ์ ไม่ใช่เพียงสภาพความเป็นจริง ทำให้เกิดความรู้สึกชื่นชม พอใจ และรอยประทับใจ ประสพการณ์สุนทรียะเกิดจากการโต้ตอบระหว่างโลกภายนอก (วัตถุสุนทรียะ) และโลกภายใน (ความรู้สึกอัตนัย) การตอบสนองทางอารมณ์ทำให้เกิดความสุขหรือทุกข์ และช่วยประเมินคุณค่า ความงาม หรือประโยชน์ของสิ่งนั้น ๆ การมองผ่านสุนทรียะจึงทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับรู้กับวัตถุอย่างลึกซึ้ง ซึ่งมีเกณฑ์การตัดสินความงาม ดังนี้

1) ทฤษฎีอัตนัยนิยมหรือทฤษฎีจิตวิสัยนิยม (Subjectivism) เน้นความสำคัญที่ความรู้สึกของตัวบุคคลตั้งนั้นมาตรการตัดสินคุณค่าทางความงามจึงไม่ตายตัว เพราะขึ้นอยู่กับความรู้สึกหรือรสนิยมซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามความชอบของแต่ละคนในแต่ละเวลาและสถานที่เพื่อชี้ให้เห็นได้ว่ามุมมองในการคิดจินตนาการในนั้นขึ้นอยู่กับความรู้สึกภายในจิตใจของแต่ละบุคคลรวมถึงประพันธ์ด้วย

2) ทฤษฎีปรนัยนิยมหรือทฤษฎีวัตถุวิสัยนิยม (Objectivism) เชื่อว่า ความงามเป็นคุณสมบัติของวัตถุเป็นคุณสมบัติที่แน่นอนตายตัวและอยู่ติดกับวัตถุมาตั้งแต่แรกโดยไม่ขึ้นกับความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์และมีเกณฑ์ตัดสินที่แน่นอนตายตัวที่จะใช้ชี้วัดได้ เพื่อชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของวัตถุนิยมหรือคุณค่าทางความงามของในเพลง หรือบอกถึงปรัชญาความงามที่อยู่ในตัวบทเพลง

3) ทฤษฎีสัมพัทธ์นิยม (Relativism) เป็นทฤษฎีที่อยู่กึ่งกลางระหว่างอัตนัยนิยมและปรนัยนิยม กล่าวคือ เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญทั้งความรู้สึกทางสุนทรียะตามรสนิยมของผู้รับรู้และคุณสมบัติทางความงามของวัตถุในการประเมินคุณค่าทางสุนทรียะโดยเชื่อว่าความงามไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะจากความรู้สึกของบุคคลผู้รับรู้หรือจากคุณสมบัติของวัตถุเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งหากแต่เป็นภาวะของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุที่มีปฏิกิริยาตอบสนองในสัดส่วนพอๆ กัน กล่าวคือการอยู่กึ่งกลางระหว่างความเป็นสิ่งสมบูรณ์ของสมบัติทางสุนทรียะของวัตถุและความรู้สึกทางสุนทรียะของผู้รับรู้เป็นไปตามใจชอบและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์บทเพลงของผู้ประพันธ์ ผู้ขับร้อง และผู้ฟัง ส่วนทฤษฎีสัมพัทธ์นิยมเป็นการเชื่อมโยงเอาสองทฤษฎีเข้ามาสัมพันธ์กัน

2. สุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านโคราช พบว่า ตำนานเพลงโคราชมีรากมาจากเรื่องธิดาพระยานาค และพระยาเขมรเพชรรำเข้ามาจากประเทศอินเดีย ซึ่งสะท้อนถึงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างท้องถิ่นกับต่างประเทศ เพลงโคราชมีวิวัฒนาการทั้งด้านเนื้อหา และรูปแบบ ดังนี้

1) ด้านเนื้อหาของเพลงโคราชมุ่งเน้นการถ่ายทอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและหลักกรรม เพื่อให้ผู้ฟังได้ตระหนักถึงผลของการกระทำในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงอาชีพและการประกอบอาชีพของคนท้องถิ่น รวมทั้งการศึกษาอบรมและการเรียนรู้ที่สืบทอดกันมา เพลงโคราช

ยังสะท้อนสิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ชุมชน และประเพณี รวมถึงค่านิยม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวโคราช

2) ด้านรูปแบบประกอบด้วยคำกลอน รูปแบบเพลงโคราช ประเภทของเพลง ลักษณะของเพลง และเนื้อหาที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน การใช้ภาษาในเพลงโคราชเป็นการผสมผสานระหว่างภาษาถิ่นไทย และคำต่างประเทศบางคำ รวมถึงคำทางพระพุทธศาสนาในหลายบท

นอกจากนี้ยังพบว่า เพลงโคราชยังมีวิวัฒนาการด้านการฝึกร้อง การจัดเวทีพิธีไหว้ครู การแต่งกายของหมอลำ เพลง ทำรำลำดับของการเล่นเพลง ความเชื่อและพิธีกรรมในการเล่นเพลง รวมถึงการประพันธ์และเขียนกลอนเพลงโคราช สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสร้างความงดงามทางศิลปะควบคู่ไปกับการถ่ายทอดคุณค่าและความเชื่อของสังคมท้องถิ่น การเรียนรู้เพลงโคราชจึงไม่ใช่เพียงการฝึกทักษะการร้องหรือรำ แต่เป็นการเข้าใจภูมิปัญญาภูมิวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนโคราชได้เป็นอย่างดี

3. การวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านโคราช พบว่า สุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านโคราชสามารถแยกวิเคราะห์ในมิติต่างๆ ได้ 6 มิติ ดังนี้

1. กลุ่มอรรถนัยนิยม การวิเคราะห์ในทัศนะอรรถนัยนิยมเน้นความสำคัญของประสบการณ์และความรู้สึกส่วนบุคคลต่อความงาม มาตรการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียะจึงไม่คงที่และเปลี่ยนแปลงตามรสนิยม เวลา และบริบทของแต่ละบุคคล การรับรู้และการประเมินเพลงพื้นบ้านโคราชจึงสะท้อนมุมมองและจินตนาการของผู้ฟังและผู้ประพันธ์ ความงามในทัศนะนี้จึงเป็นปรากฏการณ์ทางจิตที่เกิดขึ้นในจิตสำนึกของแต่ละคน การชื่นชมและการสร้างสรรค์เพลงเป็นผลของความรู้สึกและอารมณ์ร่วม

2. กลุ่มปรนัยนิยม ปรนัยนิยมมองว่าความงามเป็นคุณสมบัติที่แน่นอนของวัตถุ ตั้งอยู่โดยไม่ขึ้นกับการรับรู้ของมนุษย์ มีเกณฑ์ตายตัวในการประเมินและวัดค่า เพลงพื้นบ้านโคราชจึงสะท้อนคุณค่าทางสุนทรียะที่มีอยู่ภายในตัวบทเพลงเอง ความงามของเพลงเกิดจากโครงสร้าง เสียง จังหวะ และเนื้อหาที่สืบทอดมาช้านาน การศึกษาเพลงจึงสามารถใช้เป็นแหล่งอ้างอิงคุณค่าทางวัฒนธรรมและความงามที่มั่นคง

3. กลุ่มสัมพันธ์นิยม ทฤษฎีสัมพันธ์นิยมให้ความสำคัญทั้งคุณสมบัติของวัตถุและความรู้สึกของผู้รับรู้ ความงามจึงเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ฟัง ผู้ประพันธ์ และบทเพลง การประเมินคุณค่าทางสุนทรียะต้องอาศัยปฏิกิริยาตอบสนองระหว่างวัตถุและจิตใจในสัดส่วนที่สมดุล เพลงพื้นบ้านโคราชที่เกิดจากการผสมผสานนี้จึงมีความหลากหลายและสร้างสรรค์ การวิเคราะห์ในแนวคิดนี้สะท้อนถึงการบูรณาการระหว่างคุณลักษณะในตัวบทเพลงและประสบการณ์ของผู้รับ

4. มิติความงามด้านศีลธรรม เพลงพื้นบ้านโคราชสะท้อนหลักศีลธรรมและนำไปสู่ความสงบสุขของผู้ฟัง การปฏิบัติตามไตรสิกขา ได้แก่ สีลสิกขา สมาธิสิกขา และปัญญาสิกขา

เป็นแนวทางในการฝึกจิตและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม การรักษาศีลและสมาธิช่วยพัฒนาปัญญาและจิตใจที่สงบ เพลงจึงไม่เพียงให้ความเพลิดเพลิน แต่ยังเสริมสร้างคุณธรรมและความงามด้านจริยธรรมในชีวิตประจำวัน

5. มติคุณค่าจารีตวัฒนธรรมประเพณี เพลงพื้นบ้านโคราชเป็นเครื่องมือสะท้อนและส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน ช่วยให้เกิดระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และความสามัคคีในสังคม การประพฤติปฏิบัติตามประเพณี เช่น ฮีตวัชคทองเมีย ส่งเสริมความงามในบทบาทครอบครัวและชุมชน ผู้สูงอายุทำหน้าที่เป็นแบบอย่างสร้างความงามเชิงคุณค่าให้รุ่นต่อไป การปฏิบัติและการสืบสานประเพณีช่วยให้สังคมสงบสุขและมีความสุขทางสังคม

6. มติคุณค่าพุทธจริยศาสตร์: การตัดสินใจคุณค่าทางศีลธรรมของพฤติกรรมพิจารณาจากเจตนา ผลของการกระทำ และบริบททางสังคม การกระทำที่เป็นกุศลหรืออกุศลมีผลต่อคุณค่าและความงามของสังคมตามหลักกรรม พุทธศาสนาสอนให้ฝึกศีล สมาธิ และปัญญาอย่างครบองค์รวม เพื่อพัฒนามนุษย์ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เพลงพื้นบ้านโคราชสะท้อนแนวคิดนี้ โดยปลูกฝังคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านเนื้อหาและท่วงทำนอง

จากการวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านโคราชทั้ง 6 ประเด็น สรุปได้ว่า ความงามทั้งในมิติอัตนัย ปรนัย และสัมพันธ์ รวมถึงความงามด้านศีลธรรม คุณค่าจารีตวัฒนธรรม และพุทธจริยศาสตร์ เพลงสะท้อนความรู้สึกและจินตนาการของผู้รับรู้ พร้อมคุณสมบัติในตัวบทเพลงเอง สร้างความงามที่สมดุลระหว่างวัตถุและจิตใจ สร้างคุณธรรม ส่งเสริมวินัยและความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นแหล่งเรียนรู้คุณค่าทางวัฒนธรรมและศีลธรรมควบคู่กัน

อภิปรายผลการวิจัย

การทำวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านโคราช” ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็นจึงนำประเด็นที่น่าสนใจเหล่านั้นมาทำการอภิปรายผล ดังนี้

1. แนวคิดสุนทรียศาสตร์สามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ อัตนัยนิยม ปรนัยนิยม และสัมพันธ์นิยม แต่ละกลุ่มมีเกณฑ์และจุดเน้นในการประเมินคุณค่าความงามแตกต่างกัน อัตนัยนิยมเน้นความรู้สึกส่วนบุคคลที่แปรเปลี่ยนได้ตามกาลเวลาและสถานที่ ปรนัยนิยมถือว่าความงามเป็นคุณสมบัติถาวรของวัตถุที่วัดได้ และสัมพันธ์นิยมผสมผสานทั้งสองแนวคิดเพื่อสร้างมุมมองที่สมดุล การเข้าใจแนวคิดเหล่านี้ช่วยให้การวิเคราะห์ศิลปะเป็นระบบและมีเหตุผลมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ (พระมหาณัฐพันธ์ สุทสุตนิภาณี. 2562) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ความงามผ้าไหมนครชัยบุรีนทร์ ตามทฤษฎีวัตถุวิสัย” พบว่า ความงามตามทฤษฎีวัตถุวิสัยมองคุณค่าอยู่ที่องค์ประกอบของศิลปวัตถุ เช่น สี ขนาด สัดส่วน จังหวะ และพื้นที่ว่าง ผ้าไหมนครชัยบุรีนทร์ทั้ง 4 ประเภทมีเอกลักษณ์เด่นและผ่านกระบวนการทอ

อย่างประณีตผสานศาสตร์และศิลป์ ความงามของผ้าไหมเหล่านี้เกิดจากองค์ประกอบทางศิลปะ การอธิบายด้วยศิลป์ และการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัส และซึ่งสอดคล้องกับ (พระมหานัฏพันธุ์ สุทสนวิภาณี, 2558) พบว่า กลุ่มปรัญานิยมมองว่าคุณค่าทางสุนทรียะเป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัววัตถุสุนทรียะตั้งแต่แรกและคงอยู่เสมอ แม้ไม่มีผู้รับรู้ก็ตาม ความงามเกิดจากคุณภาพของวัตถุ เช่น สี สัน รูปทรง และสัดส่วนที่กลมกลืน โดยไม่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกของผู้รับรู้ การตัดสินคุณค่าทางสุนทรียะจึงขึ้นอยู่กับวัตถุเพียงอย่างเดียว

2. เพลงพื้นบ้านโคราชมีองค์ประกอบความงามทั้งเชิงเนื้อหาและการแสดงออก เนื้อหาสะท้อนภูมิปัญญา วัฒนธรรม และค่านิยมของชุมชนอีสาน ส่วนการแสดงออกเน้นลีลาการร้อง การโต้ตอบ และการใช้ภาษาที่มีเอกลักษณ์ ความงามในเพลงยังเกี่ยวโยงกับหลักพุทธจริยธรรม เช่น ไตรสิกขา ทำให้เพลงเป็นทั้งศิลปะและสื่อการสอนคุณธรรม การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าเพลงพื้นบ้านโคราชเป็นแหล่งรวมคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับ (พระมหาประหยัด ปญญาโวโร (สุนนท์, 2542 : 3) ได้ทำวิจัยเรื่อง “จริยธรรมที่ปรากฏในลำกลอน” พบว่า เพลงพื้นบ้านอีสานและกลอนลำมีบทบาทสำคัญต่อชุมชนอีสานในอดีต โดยทำหน้าที่เป็นสื่อให้ความรู้ ข่าวสาร การสอนจริยธรรม และการจัดระเบียบสังคม เนื่องจากสังคมอีสานในสมัยนั้นเป็นสังคมการฟังมากกว่าการอ่าน การเผยแพร่สาระสำคัญจึงอาศัยบทเพลงและกลอนลำเป็นหลักในการสื่อสารถึงชาวบ้าน และสอดคล้องกับ (พระอินตอง อุตโตโม (ชัยประโคน), 2550) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้าน : กรณีศึกษา การขับขึงมอลาว เมืองทุละคม แขวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” พบว่า การขับขึงเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านสำคัญของแขวงเวียงจันทน์ที่ขาดไม่ได้ในงานประเพณี เพราะสร้างสีสันและความมีชีวิตชีวาแก่บรรยากาศงาน นอกจากให้ความบันเทิง ยังถ่ายทอดหลักธรรมพระพุทธศาสนา เช่น การให้ทาน รักษาศีล และความสามัคคี จึงเป็นทั้งมรดกศิลปะและสื่อสร้างคุณธรรมในสังคม

3. เพลงพื้นบ้านโคราชสะท้อนสุนทรียศาสตร์แบบสัมพัทธนิยมได้อย่างชัดเจน เพราะความงามเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ฟัง ผู้ร้อง และตัวบทเพลง ในขณะเดียวกันยังมีลักษณะของปรัญานิยมในคุณสมบัติทางศิลปะของเพลง และอัตนัยนิยมในความรู้สึกและรสนิยมของผู้รับฟัง เพลงยังทำหน้าที่หล่อหลอมค่านิยมและพฤติกรรมในสังคม สร้างความผูกพันและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น จึงถือเป็นทั้งมรดกทางวัฒนธรรมและศิลปะที่มีชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ (พระครูอินทบุรพาภิรม (สมุห์สุลิน ทราบุรณ์), 2558) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดสุนทรียศาสตร์ของปราสาทหินพนมรุ้ง” พบว่า ทฤษฎีสัมพัทธวิสัยมองว่า คุณค่าทางสุนทรียะของวัตถุไม่ได้ตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมที่วัตถุนั้นปรากฏ วัฒนธรรมของแต่ละสังคมมีอิทธิพลต่อการรับรู้และการตีความความงาม ความเชื่อและค่านิยมของบุคคลในแต่ละท้องถิ่นทำให้การประเมินคุณค่าแตกต่างกัน แม้วัตถุจะเป็นสิ่งเดียวกัน แต่ผู้คนจากต่างวัฒนธรรมอาจมองความงามไม่เหมือนกัน การตัดสินคุณค่าจึงเป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับสภาพแวดล้อมและผู้รับรู้ และสอดคล้องกับ (พระมหารังสรรค์ กิตติปัญญา

(ใจหาญ), 2553) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท” พบว่า ความงามที่แท้จริงตามแนวคิดพระพุทธศาสนา คือ ความงามที่นำไปสู่ความพ้นทุกข์และการดับกิเลส แนวคิดที่ใกล้เคียงกับหลักนี้มากที่สุดคือ สัมพัทธนิยม ซึ่งมองความงามสัมพันธ์กับผู้รับรู้และบริบท และ ศีลธรรมนิยม ที่เน้นความงามควบคู่กับคุณธรรมและความดีงามทางจริยธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเพลงโคราชกับเพลงลูกทุ่งหรือหมอลำของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. ควรศึกษาวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเพลงโคราชกับเพลงลูกกรุง
3. ควรศึกษาวิเคราะห์หลักสุนทรียศาสตร์ของเพลงโคราชกับหลักจริยธรรมในเพลงพื้นเมืองทางภาคใต้

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านโคราช” ทำให้ได้ องค์ความรู้ว่า เพลงพื้นบ้านโคราชสามารถอธิบายได้ใน 3 ทศนะหลัก ได้แก่ กลุ่มอัตนัยนิยม ซึ่งมองว่า ความงามขึ้นอยู่กับความรู้สึกและรสนิยมส่วนบุคคล ไม่มีเกณฑ์ตายตัวและเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา และสถานที่ กลุ่มปรนัยนิยม ซึ่งถือว่าความงามเป็นคุณสมบัติถาวรของวัตถุ อยู่กับเพลงตั้งแต่แรกและสามารถวัดได้ด้วยเกณฑ์ที่แน่นอน และ กลุ่มสัมพัทธนิยม ที่ผสมทั้งความรู้สึกของผู้รับรู้และคุณสมบัติของวัตถุ โดยความงามเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ฟัง ผู้ขับร้อง ผู้ประพันธ์ และตัวบทเพลง ในมิติ ด้านศีลธรรม เพลงพื้นบ้านโคราชสะท้อนหลัก ไตรสิกขา ได้แก่ 1) สีสสิกขา การประพฤติปฏิบัติทางกาย และวาจาอย่างถูกต้อง เช่น ศีล 5 และศีล 8 2) สมาธิสิกขา การตั้งมั่นและสำรวมจิตเพื่อพัฒนาปัญญา และ 3) ปัญญาสิกขา การรอบรู้จากการฟัง อ่าน คิด และปฏิบัติจริง คุณค่าด้านศีลธรรมนี้ส่งเสริมให้สังคมอีสานมีระเบียบวินัย รับผิดชอบต่อหน้าที่ และรักษาสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวและชุมชน คุณค่าทาง จารีตยังปรากฏในรูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การเป็นผู้นำที่ดูแลทุกข์สุขของผู้อื่น การปฏิบัติตาม คำสอนเกี่ยวกับครอบครัว และการดำรงตนของผู้สูงอายุเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน เกณฑ์การตัดสินทาง พุทธจริยธรรมจะเน้น เจตนา เป็นปัจจัยสำคัญ โดยพิจารณาว่าการกระทำนั้นก่อประโยชน์หรือเบียดเบียน และคำนึงถึงผลของการกระทำ รวมถึงมีโนธรรมที่ช่วยให้ตระหนักถึงคุณค่าแห่งความดี ซึ่งสรุปเป็นแผนภูมิ รูปภาพ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

บุญย์ นิลเกษ. (2525). ปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.

ถาวร สุขภงข. (2521). เพลงโคราช: ของดีโคราช. เอกสารในงานนิทรรศการ “ของดีโคราช” วิทยาลัยครู นครราชสีมา.

ปานทิพย์ ศุภนคร. (2554). ปรัชญาจีน (Chinese philosophy). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พ่วง มินอก. (2530). สุนทรียศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายตำราและอุปกรณ์การศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระมหาณัฐพันธ์ สุทสสนวิภาณี (หาญพงษ์). (2558). การวิเคราะห์ความงามแห่งศิลปะที่ปรากฏบน ผืนผ้าไหม 12 ราศรี จังหวัดอุดรธานี (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาณัฐพันธ์ สุทสสนวิภาณี (หาญพงษ์). (2562). การวิเคราะห์ความงามผ้าไหมนครชัยบุรินทร์ ตามทฤษฎีอัตถิวิสัย (ดุชนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาประหยัด ปญญาโร (สุนนท์). (2542). จริยธรรมที่ปรากฏในลำกลอน (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมัย ธรรมสาโร (กองหอม). (2557). การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดสุนทรียศาสตร์ในประติมากรรม
ปราสาทหินพิมาย (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา). มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ลักษณะวัต ปาละรัตน์. (2551). สุนทรียศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาปรัชญา.

ลัดดา ปานุทัย. (2524). เพลงโคราช: เพลงพื้นบ้านของนครราชสีมา (เอกสารประกอบการสัมมนา
เพลงพื้นบ้านอีสาน). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.